

Y. K. Laine

Haastattelun Tarkholma

Fredrik Ström

Carl Zeth Höglund

käsik. 1941

Anteckningar Y.K. Laine
febr. mars. 1941

Haastatteluja Tukhol -
marssu helmi - maalisk. 1941.

Y.K. Laine
Lutters per. muuta

Haastattelija Tukholmassa
helmim. maaliskuulla 1941

Y. K. Laine
(Opetusministeriön antamalla apu-
rahalla tehty matka).

I.

Statsfullmäktiges ordförande (Stok-
holm) Fredrik Ström ja

finansstyrelset Zeta Högland

Haastattelu Tukholman Kaupung-
gintalla 15/3 1941 (Stadshuset).

Haastattelija Y. K. Laine

{ Fredrik Ström: skriftl. tillgångar. 60. På Urv-
sunda. 256597 kr. (Töi-
men: Stadshuset).
Zeta Högland, kotipuh. 250804, os. Äppelviken.
(m. trineen: Stadshuset.)

Redaktör. Mordv. 22. På Äppelviken.

Statsrådet Gustaf Möller

Länets tr. Erik Jorgens

Elis Boman

I
Etteyänin Kanan mahdollisuutta haastatella
Fredrik Strömiä ja Z. Höglundia sain vihdoin
Strömiltä lupauksen, että hän on tavoit-
tettavissa kaupungintalolla Tukholmassa klo
11,15 15/3, ja Z. Höglund lupasi haastatte-
lun samaksi päiväksi klo 15.

Kun tulin Kaupungintalolle Strömin
lupaamana aikaan, olivat molemmat
sopineet siitä, että yhdessä ottais-
vat miunt vartin, ja taranne heidät
Fr. Strömin, Kaupungivaltuuston puheen-
johtajan työhuoneeseen, jossa haastatte-
lin heitä yhdessä n. 12 tuntia, jonka
jälkeen Z. Höglund meni töhköä luva-
ten minulle tilaisimien jatkaa jat-
kelempain. Strömin Kanan Keskus-
telin sen jälkeen vielä ensin tuonin
Verran.

Haastattelussa, joka koski Ruotsin
ja Suomen punaisten välisiä suhteita
v. 1917-18, saamani tiedot ovat
olevat:

Suomen sisällissodan aikana 1918 tuoti
~~Engl.~~ H. Osm. Varsunin Topografie (vääntö) -
antaa puravia tukemalla muvasivest
heidän taisteluaan ja koettamalla eh-
käistä aseidenorientia valkoisille. Juna
tarkoituksessa ja ennen kaikkea välit-
tyäkseen ruukaa oli ^{form. Carl.} ^{m. m.} Linshagen,
joka oli innokas ruukastaan ystävä,
puhussaan Suomessa ruukaa.

"Politiikassa" toimittajana pidettiin
kokous, jossa ^(vääntöä tehti) Zeta Höglund m. m. mui-
niti ollen läsnä. Hänen tehtäväkseen
annettiin matkustaa Suomeen pitämään
yhteyttä Kansanvaltuuskunnan kanssa.
Zeta Höglund ei kuitenkaan päässyt
matkaan, sillä merimies Peter Palmberg
ei voinut lähtä. Toimikunta
joutui siitä, että Z. H. oli vääntöä
päättämällä matkalla laivasta lai-
valla matkustajinaan joutunut Teke-
mään matkaa lastinmäärä ja oppo-
neerit viivastettiin vasta sen jälkeen.

Kun Palmstjerna Kiedin I. H.:n matkan,
lätkäsi jonn. C. Lindhagen hänen sijastaan,
kuitenkin yksityishenkilönä. Mitään
selvää välitysohjelmasta ei ollut. Tarkor-
tus oli, että Suomi säilyttäisi täyden
itsenäisyytensä mutta että samalla
hallitusmuoto säilytettäisiin täysin kan-
sainvaltaisena ja työläisille annetta-
isiin takuut siitä. Samalla Kannalla
paroni Fr. Ström uolaa Kertan
Ollea Leminin, joka vieraillessaan
perj. 13/4 1917 Zinowjovin kanssa Tukhol-
massa Regina hotellissa matkalla
maapakkolaisuudesta takaisin Venäjälle
oli Suomen asiasta, yleisesti rauhasta,
Puolan ja Romanian Kyyrympä-
stä neuvoteltaessa Ruotsin vasem-
mielisozialisteille (neuvottelemaan
matkalla m.m. Carleson, Kilbon, Lindhagen,
Ström, Ture Nerman) uolaa Kertan
vakuuttanut, että hän kannattaa
Kansojen itsenäisyydenajattelusta ja

nimenomaan huomauttanut painok-
kaarti, että Suomesta pitää tulla työväin
itsenäinen valtio. Samalle kamalalle
hän oli asettanut myös Puolan Kypy-
mykseen, mutta - huomautti Ström -
Suomen hän oli useaan kertaan mainin-
nut ensiksi ja erikoisen painokkaasti.
(Samassa yhteydessä ministeri Ström
oli Kameneffilla, joka silloin oli Venä-
jän lähetti-lääkäri Tukholmassa oli le-
minin kanta. ~~Strömer~~ ei ollut vaikea
näistä? Oli mentävä reellä ^{Hv.} ~~Hv. nälän~~
^{niiden nimillä} ~~Hv.~~). Lenin selvasi Ohjelmansa,
huomautti Ström ja kamaa mieltä ol-
letta Höglundkin.

Storin Kertoo yhden aivan kerran
kohdanteensa, Haapalaisen ja viikua
hän valitti hänen olleen korin juonon
Katovi hän Haapalaisen yleensä toi-
minnassaan olleen hänen kätityksen-
mukaan suoran ja tehneen rehellis-
ten ja rehdin vaikutuksen.

Zeta Högland maistri Allan Wallenius
tullen hänen seuraajansa Suren valan-
kunnosta Ruotsiin v. 1918 alussa neu-
voelijaaksi ja sanomalehtikirjeenvai-
htajaksi (Korrespondent och pressepre-
senter) Orskolundaan. (Wallenius-
han sittemmin määrättiin Kauran-
valtuuskunnan edustajaksi Turkuun.)
Hänellä (Walleniusella) oli naimen
Hovmannalla, eräs opettajatar.

Zeta Högland tuli Ruotsiin viimeisillä
päivillä joilla Ruotsin alamaista ja
~~Ruotsin~~ ^{Ruotsin} ~~suomen~~ ^{suomen} ~~ruotsalaisia~~ ^{ruotsalaisia} ("svenskfinnar")
evakuoitiin Suomesta.

Molemmat olivat riittävästi vakavuuks-
essa, että valkoiset olivat yhtyneet
hyökkäykseen alusta ja että Tokoin
hallitus oli asetettu täysin demokraatti-
sella tavalla.

Strömilla on lentokentän siltä ajalta
(ark. m. arkiv). Z. H. mukaan päivä. Kuva
Vasemmiston Kantaa Ruotsissa.

Siihen aikaan järjestivät Ruotsin vasem-
milten mieliset Folksam Hus'issa A. Salu-
sa Kokonksen Suomen puolesta (Mö-
tet för Finland). Päätettiin antaa Suo-
men junnaille moraalista tukea ja
vastustaa lajasti Ruotsin oikeistun
junnia Suomen valkkoisten auttamis-
seksi.

(Samasta asiasta on Toas Venneström
julkassut lehtolehtiä ja pitänyt puheen
Ruotsin valtiopäivillä). (Folran Mäns-
ten on myös 2:sta Kammarissa käri-
tellyt puheessaan samaa asiaa).

Ström keskustelun lomassa hermostui.
Virkkiviersti, kuinka tärkeä onus Ruot-
sin sos. dem. Vasemmistolla siksi oli,
korkka se määrättiin kansainvahtus-
kunnan ja Venäjän vasemmistolle.
tukea kirkon tehdystä oppimuksesta
maailollisten riitautuksen sattu-
sa välitystuomari. (Rauhan-
pinnus).

Strom kertoi Gyllingin Ruotini tuloista
Karinan jälkeen kuullessa m.m.,
että hän (Gylling) oli Karinan kukois-
tutua ollut 3 vuorokautta Viipurissa
lokareimäissä joulona, ja sitten, kun
pitkä parta maalaitaan oli kasva-
tettu, palatella saapunut Tukholmaan.
Silloin oli Ruotini väenmiesto, Gyllingin
vielä Suomessa pälekkellensä, ellyttä-
myt wäntä-estossa Suomen poliisia jul-
kaisuella tietoa Gyllingin Tukholmaan
tulosta ja haastatteluja "Kun Kans-
saan" Folksam Dagblad Politikenissa.

Brantingin sanovat molemmat haas-
teltavat olleen selvästi Suomen itse-
riityksen kannalla demokraattien
perustein. Olan tahtoi välittää Suomen
liittämättömyyden.

Ljennin edellömainitusta Tukholman
läpi - matkasta 13/4 1917 kertoivat haas-
teltavat m.m. Huruusna: Ljennin ilmoit-
ti, että kun hän tulee Venäjälle, tulee

hin heli tyttymään toisenpuoleisiin väit-
tönsä rauhan hyväksi. Silloin Ruotsin
vaasunista, joka ~~rotta~~ maailmanuodan
aikana osittain oli ollut osittain
vähäinen, joutuen vaasunista osittain
tään Saksaan, mutta joka Suomen tilan-
teen kärkeä alkoi muuttua kan-
taansa, pelkäsi että Saksa voimistui
liikaa ja se joutaisi oikeistomman
voimistumiseen, mutta Ljovin sanoi;
että Kun vallankumous on voittanut
Venäjällä, se voittaisi tekemässä ja muu-
laksi ja menisi läpi koko Euroopan.
Rauhaa järjestettäisiin kaarujen kes-
kenäiset osittain itsemääräämisäikeen
den pohjalla. Venäläiset joukot ol-
Ljovinin kannan mukaan heli vedet-
tävä pois Suomesta. Ljovin epäili ke-
ruotiksi ja hänen kannattajiansa hu-
lusi vapauttaa Suomi. Hän piti sitä
välttämättömänä ja Ruotsin kansa
Rokkovaismiehen lytyi siihen ajatuksen.

Ruotsin Vasemmisto ei uskaltanut ryh-
tyä suoraan tukemaan Suomen pu-
rriksen tuistelu, koska pelättiin että
sakralaiset muistetaan auttaisivat
Ruotsin valkoisia. He (Ruots. vas.) kä-
sittivät suomessa syntyneen sodan
vain sosiaaliseksi Kysymykseksi, jor-
da ei siis ollut Kysymys Suomen itse.
Näköydestä tai Venäläisten pyrkii-
myksestä luistaa Ouluaanra Suomessa.
Siksi he asettuivat vastustamaan
Suomen valkoisten auttaamista ja asettien
vientiä heille.

Jääkäri liike oli aluksi Ruotsissa
hyvin huorilla mutta kun kuultiin,
että he menisivät Saksaan, Outanta-
vastaan, muuttui mieliala. (Kus-
mas oitiruita ^{allegor.} Outantautamiesin Bräu-
tingin ja oikeistoros. Demien ja toiselta
puolen vasemmisten välillä ja autente-
yhtäväll. Suomessa voimistuminen).
Vasemmistolomiset, Kuten Lindblad
H.C.

(Toimittaja Göteborgissa "Ny Tid." lehdessä ja
jotkut ammatillisen liikkeeseen miellet sym-
patisoivat Saksan kanssa. Kun Saksa
tri' jonnekansa Suomeen, nimettiin suunta.

Kun Zeta Olofsson ja Toar Venneström
2/3 1918 olivat Ruotsanmaan tapaus-
ten joudosta menossa Suomeen apu-
velkikunnan mukana, Kielin Ruot-
sin hallitus heiltä matkaluvun. Ruot-
salaiset pidättivät "Murtajalla" Suo-
meen lähtenään Venneströmin. Hil-
soni lähetettiin Lindhagen leidiä
ri'assa.

Muutkin oli Ruotsin ^{suos. Ruot.} varsin mielipuo-
lue jyrkästi kaikkea totaa vastaan.
Sitä oysta vangittiin m. m. v. 1917
J. Olofsson ja Z. Olofsson (vapautettiin
ed. 26/4 1917, jätt. 6/5 1917), koska
he työläiskongressissa olivat esiintyneet
rauhan puolesta millä ehdolla hy-

Vaino (gett ut parollet om fred till varje
pris). Sen katsottiin olevan sotilaille ke-
hoituksen anttua potaaliselusta vastaan.
Se oli tähdätty keuhkainpölyä vastaan.
Käisin tavoin koetettiin
shuasta Ruotia keuhkautuasta
huolen sotaan.

Ohimenevä Lammassa ja entisten Väli-
nen Kumpuilla Ruotsin karmasta
pamaan aikaan. - YL.

Statsrådet

Gustaf Möller
Socialminister

Hastattelun valtiomestarin
talossa (Kansliumest.) 18/3 klo
12 - 15.

Gustaf Möller n: Nordenfjördsq. 82.
Tel. 620950

Kansliumest.: Mynttorget 2
Tel: Kansliumest.

18/3 1941 kl. 12 Tapasin ohjelmassa Teh-
dyn ohjelmassa mukana Ruotsin sosia-
ministeri Gustaf Möllerin, jolloin hän
selosti toimintaansa ja vaikutteita
Suomen v. 1918 kriisin yhteydessä sen-
raavasti.

Siihen aikaan kun Suomen sisäinen ti-
land alkoi kärsiä, oli Ruotsi rauhan-
järkeen keuhkoina. Suunniteltiin ja pidet-
tiin yleisiä rauhanseurauksia, ja tällöin
toiminnasta olivat mukana niin sosia-
lidemokraattinen työväenpuolue (socialde-
mokratiska arbetarpartiet), johon valtio-
minister Möller kuului kuin varainmiste-
ri. Puolueen. Branting oli niistä
kyröskirja ja maailmansodan päätty-
misen alettua rauhanneuvottelut laajassa
kajuvuudessa Euroopassa ja sen Ulkoma-
listenkin muuttavien poliitikkojen
kaussa (van Kol, Trollden, Stanning, Erik
Dahlberg, kirjuri ja Pariisi; Vallentin,
kirjuri ja Lontoon, Wilson, Ford y. m.). Kesk.

Ruotsissa on vasemmisto demokratian
asulla onkyään päässyt määrällään
asemaan. - yid.

Kuulttiin Suomen Puolan, Saks.-Holsteinin,
Tanskan, Belgian, Romanian ja puolalaisten
(erik. Puolan) aseman järjestelyistä.

Molemmat ruotsalaiset sosialistipuolue-
et olivat rauhan kannalla väkellä vii-
den^{ne} kahdentuista Suomea kysymyk-
seen hiukan eritavalla.

(Katos sos.-dem. partiets berättelse 1918,
produktionskungen - partistyrskse - ma-
nifesto (upprop) sodan alussa Ruotsin
työväirille (tai kansalle). (Manifest till
sv. folk. om Krigshändelserna i Finland.)

Ruotsin sos.-dem. työväenpuolue oli sitä
mieltä, että Suomen Sosialistien Taistelu
oli Kanina demokratian varteen. Suom-
nisto koetettiin kulkuttaa siinä. Se oli siis
asellista toimintaa ruotsin demokratian
periaatteita. Sodan aikana koetti Ruotsin
sos.-dem. puolue kuitenkin välittää rau-
haa Suomessa.

Kun komentajakapteeni Hershjelm
sen ruotsalaisen esikamderin johtajana, joka

Arvoisii alumnusii ja

1918 pelasti Suomen ruotsalaisia valko-
kaartilaisia Huvensuomasta lähti mat-
kalleen seurasi Ruotini os. den. Työväen
puolueen edustajana Sihteerinä mukana
Gustaf Möller ja lisäksi "Landorgani-
sationin" edustajana Arvid Thorberg, joka
matkusti Ruotini os. den. Työväenpuolueen
lähettämänä välitystarkoituksella, sekä
Marius Wulff Taushan Socialdemokra-
ttien edustajana. Matkassa oli samalla
Mertaa Väinö Vuolijoki seurainaan.

Saman aikaan olivat ~~Fredrik Ström ja~~
Zeta Höglund perheineen varsinuor-
socialistien edustajana Suomeen, mutta
hänen matkansa estettiin. Sen sijasta
lähti — yksittäishenkilönä — matkaan
varsinuor-socialisti, promestari Carl Lind-
hagen. Hänen matkansa päätettiin toi-
mittaja Böhmer Helsinkiin, missä hän
oli jo varsinuorin toiminnat kirjallisuutena.
Suomeen tuli Möller Mäntyluodon ja
Porin kautta Tampereelle, missä hän

Kohtasi Leo Haapalaisen, joka eritti; ot-
pöittäisiin suvin ^{saunassa} ~~saunassa~~ ^{koralla} ~~koralla~~ Tampereella
ja siinä vastatettiin lähdeittäisiin Hel-
sinkiin. Möller ei kuitenkaan suostu-
nut viivyttelemään vaan tahtoi päästä-
suomaan Oleskinen toimittamaan asi-
ansa. Möller näköni haastatteluun
Oleskinen korin lyhätetty ja hämälään,
kun hän näki Haapalaisen toveri-
na (enimmänsä Tampereella) 3 vene-
läistä ~~Uppseeriä~~ ^{Korvasta} Koneat metatit ri-
nassa. Muutrin oli hänellä sel-
lainen käsitys, että venäläisiä jonk-
koja ei ollut mukana.

Tullessaan Kansainvälinen Kunnan
istuntoon Oleskinen ^{eritti} ~~eritti~~ Möller pit-
kän selostuksen matkansa tarkoituk-
sesta, jossa hän eritti ^{Ruotsin} ~~Ruotsin~~ ^{työ-} ~~työ-
väenpuolueen välitysohjeiden ja
perusteli sitä. Puhel ei ollut kirjoitettu,
joten hän näin pitkän ajan jälkeen
ei sanonut sitä tarkasti muistamaan,~~

muutta joka tapauksessa se liiksi selo-
Tukien Ruotsin Sosialidemokratian
Kannasta Suomen Osassa. Keskettiin et-
riä rauhanvälitysmahdollisuuksia. (Mö-
ller arveli viikossa löytää jäsenyyden
johtajan. Ehkä puoluejohtajien puolesta
kirjoittaja on tietojia.) Sivallin hän sa-
moin olleen saunneeseen heurassa:

Tahdottiin tehdä, mitä vain voitiin, Suo-
men Viikollisuuden lopettamiseksi. Kiinteä-
tä ehdotusta rauhanvälityso- varten
ei ollut laadittu, mutta siitä piti neu-
vottelunsa Kansainvälistä Kunnan kano-
pa ja saatava tieto, kukaan välitys mahdol-
linen. &

Puheeseen vastasi ^{O. V.} ~~torjuna~~ Kuvoinen
torjuna välitysohjelman Käytännöi-
nisti mahdollisena.

Silloin tiedotti Möller Kansainvälistä
Kunnalle, että sakalaiset olivat matkal-
la Hovimannalle ja että se heillä ol-
lettava kuormien. Kuvoinen tiedusti,

mitä Möller oli saanut tiedon, mutta
H. joka oli sen saanut luottamukselli-
sesti. Ruotsin Helsingissä olevalla pääkon-
sulilla Change d'affairella Helströmiltä
ilmoitti, ettei hän voi vastata Kyrön-
seleen, koska tieto oli annettu hänelle vain
tiedolupausta varten.

~~Sitten~~ ~~tuolloin~~ oli Möller hämillään,
kun suomalaiset varusmilitsehdet
suomalaisen tullessa jo Helsingin asti
kysyivät, ettei siellä suomalaisia ollut,
vaan valepuhujia jääkäreitä.

Kun Kuusinen ki saanut vastauksen
Möllerille soitettuaan Kyrönseleen,
johti hän puheen Ahvenanmaan Kyr-
önseleen, mutta Möller kieltäytyi siitä
keskustelusta, iluvittain vain, että
Ruotsilla ei ole mitään valta-asiaita
Ahvenanmaalla, vaan että Ahvenan-
maan olojen järjestely on Ahvenanma-
laisten oma asia ja että Kanadassa
mielisteillä on Ruotsin yhty-

ruisen Kaunalla. Kaunavaltuus Kun-
nan taholta esitettiin postalaure ky-
röä olevan sekantunisen joudosta
jo pelitettiin, että se oli solilaalista
pakotusta ja painostusta.

Valpas oli sitä ennen "Työmiehenä" ju-
kaisenkaan kihoitukseen valmiit
maaperää Arian kättelylle. Kiltala
ruutalaista kolutaan oli jömmittynyt.

M. pelasi reellä Turun Kaunalla. Ph-
venanmaalle, missä hän joutui saks-
kuiten taholta epämiellyttävään kättely-
tyy alaiseksi. Eckeröön. Hänet vietiin
suureen saliin odottelamaan. Odotet-
tiin, odotettiin ja mitään muutosta hä-
nen asemassaan ei tullut. Laajuvilla
olevalta saksal. Aliupseerille kysyttiin
M., kuinka kaunon siellä pitäisi olla ja
pyysi päästä päällikön luo. Saksal-
kaisen vastaus: "Über mein Herr, sie
müssen doch bedenken dass sie sich
auf dem deutschen Boden befinden."

inisen Kaunalla. Kauravaltuus Kun-
nan taholta esitettiin postalaure ky-
rönsäolevan sekantunisen joudosta
jō selitettiin, että se oli solilaalista
pakotusta ja painostusta.

Valpas oli sitä ennen "Työmiehenä" ju-
kaisenkaan kirjoituksen valaistamut
maaperää Arian Käsitteille. Mikäla
kustaloaia Kolutaan oli jōmittynt.

M. pelasi reellä Turun Kaunalla. Ph-
venanmaalle, mitta hän joutui saks-
kuiten taholta epämiellyttävän käsitte-
lyn alaiseksi. Eckerörs. Hänet vietiin
huoneen salin ottelemaan. Odotet-
tiin, odotettiin ja mitään muutosta hä-
nen asemassaan ei tullut. Laajuvilla
olevalta saksal. Aliupseerille Kyörs
M., kuinka Kaunan siellä pitäisi olla ja
pyysi päästä päällikön luo. Saksal-
kaisen Vastari: "Her mein Herr, sie
müssen doch bedenken dass sie sich
auf dem deutschen Boden befinden."

Silloin ilmeitti M. lujin tuntein takatorassa
päästä naksat. päällikön puolelle, ja se
auttoi. Hänelle selitettiin, että hän on
ollut pidätetty vain sen vuoksi, että to-
aikansa on ollut valittamaton saada sel-
vyyt hänen identtisydestään. Ilmoitettiin,
että hän on sama henkilö saarelalla F. ve-
neellä Ruotsiin saattaja matkassaan,
jotta hänen henkilöllisyytensä voidaan
todeta. Sitten kuitenkin hän johti tyk-
kivien Svanstundilla (ruots.) Hve-
nammereen yli. Svanstund tammoinen
mutkin retkeen osastaneet ruotsa-
laiset laivat olivat n. 1½ km päässä
Svegerin satamasta. (Lindhagen, Bthner
ja M. olivat tulleet Meindalille ja Vine-
talle ?)

Martian (ruots. toht.) tamm. M. Tukk.
tammassa, mutta ei muista hänestä.

Hän Vallenin kreista, joka oli oivallis-
orvan aikana jonkunlainen kansainväl-
tammun asiansuhteiden tutkijana,

mainitsi M. Thorslundin hänet Tukhol-
masta 1915, jolloin hän (A.V.) oli tullut
siis matkastaan pois ruokkokehityksestä,
joka hän tahtoi saada painatettua, mutta
jota M. ei muistunut muistaa ei painettu.
M. oli silloin Ruotois H. den. puolesta
Kustannusliikkeen johtaja.

Helsingin kertoi M. olleensa Kansan-
valtuuskunnan kanssa Käytöksen neu-
vottelijan luona tai jalk. kaverilla leuan-
tis talon. Kun hän oli juuri helittänyt,
että Ahvenanmaalaiset saavat itse valit-
ta miten he tahtovat olonsa järjestet-
tään, tuli Hella Vallenius juuri paikalle
ja ~~te~~ tiimasti huomautti: "Skenskarna
uppträda som herrarna på Åland. Jag
Kommer direkt från fängelset i Marie-
hamn." M. ei tiennyt, että Marie-
hamnissa oli ruotsalaisia joukkoja,
vaan ajatteli, että laivoja oli tuotu
siis.

Helsingin

Helsingin Olesman Kertti Möller
kohdumeena Pyörän, Tammien ja Väinö
Vuolijoen jossakin ravintolassa kesä-
kaupungilla. [Pyörä] oli etsinyt M:n
Seuraluonnelta ja oli huolestuneena
erittänyt hänelle kantansa sekä
ilmoittanut tervetuloaan, että Möller voisi
Kansainvälistyksen erittämällä
työskentelyn ja että sellaiseen to-
meen ryhtyttäisiin.

Joka päivä myöhemmin tapasi
Möller Tammien varauksin mainitun
ravintolassa ja Tammien oli ollut Pyörä-
mä. Kauppa yhtiö mieltä sitä, että
oletta sota tuottaa Suomen työväes-
tölle paljon onnellisuuksia ja kärsimyksiä.
M. mainitsi myös mahdollisesti tavan-
neensa Kedon.

Franklin ei ollut Kyrönselästä
matkalla Suomessa.

Nöller kertoi että Norlannin totomaa
liitteillä ei ollut oikein aikaaan Ruot-
sion mitään vaikutusvallaa.

Heikkin liittyi 1917 14 valtiopäivä-
miestä norjalaisdemokratista. Kun he
tulivat pyrkivät valitsemaan omalla his-
talla saivat he vain 5 sijaa. Suurin
osa Kys. oler. ryhmän edustajista oli
~~sestä~~ Norlannista valittu. Tukhol-
massa heidät torjuttiin.

(Partistyrrelsens manifest till Sveriges
folk. ^{Printti} Päättösten ^{tois. dem.} puolueen vuosik-
kertomuksessa 1918).

Tähtättävä. Utrikesdepartementets
Arkiv ja Valtiopäiväin kirjasto.

Läns. Tot.

Erik Jorpes

Hantattelu Jorpes'in kotona,
Tukholma, Hantverkareg 7

12/3 ja 15/3 1941.

Hantattelijä Y. K. Laine.

Erik Jorges, joka juna ennen kapinua
oli monittanut liäket. Kaud. tutkinnon
(kotirun Kōkanita shvenamantā; käynyt
Kulussa Turussa) ja joka oli sos. dem. yhteis-
käsityksien (nimi?) jäsen, joutui kapi-
nan purjettua Anna Wiikin, jota oli pää-
toimittaja, apulaisena hoitamaan "Arbe-
tarnas Notisbladets"ia.

Sittenkin pyydettiin Jorges sairaanhoitajaksi
Turkkuun. Paljon ei vielä ollut ollut
matkustuksia toimia. Jorgesin tehtävänä
oli olla pääasiassa järjestäjänä ja tulkina
ja lähettää potilaat sopivien sairaaloihin. Lää-
kärien tehtäviä toimivat siellä m. m. venä-
läiset väiskärit Ferdinand Trachw (virrali-
nen), joka Jorgesin maininnan mukaan oli
erittäin hyvä ja tehtäviensä tunnokainen mies,
sekä eräs aivan venäläinen väiskäri, joka oli
hyvin huono työntekijä ja jolla oli rakasta-
jattaransa mukanaan sairaanhoitajattaren
nimeä. Kun Jorges tapasi venäläisiä
lääkäreitä potilassairaalassa ja he kunnioit,

että kysymyksenä mies toimi lääkärin tehtä-
vissä, oli kyllä hyvin hauskaa. He tunnivat
muistakin hänen kysymyksensä.

Potilaat lähetettiin aina lääninsairaalaan,
josta ^{ylilääkäri} Prof. O. Strömbergin myötävaikutuksella
hoiti asioita, kun kun oli muutenkin, kun-
gan humanitarinen, eikä auttoi kaikin tavoin.
Pääasiallisesti hänen kanssaan jorjes neu-
votteli, lähetettävänsä pois kunnallis-
sai lääninsairaalaan. Kerran Strömberg kus-
utti 3 viikkoa leikkauksia Phoenix-hotel-
issa, kun muuta sopivaa sijaa ei ollut.
Leikkaukset olivat oikeasti haavoittuneita,
käsivarsiakin täytyi katkoa.

Jorjes olikin sitten kovan sodan ajan
Turussa Yhteisöinstituutin tehtävissä.

Sodan loppupäivinä jorjes siirtyi Viip-
riin. Lundberg, joka hoiti Turun mielis-
päällikön tehtäviä, jorjes kanti hoitamaan ha-
avoittuneiden evakuntia. Sitä joutui jorjes
Vieräjälekin. Kun hänen joudollaan keuh-
kasta haavoittuneiden joukko tuli Kuokkan-

lleen, niin takana katkaistiin tie, ja hän jäi Venäjälle.

Pietarissa hän oli nitten Vasiljevski - Osrowin, entisen sotilassairaalarakennuksessa, joka venotettiin suomalaisen ^{pakolaisten} vastustamiseksi. Se oli ollut venäläisten tautien sairaala ja venäläisten jäljille jätetty hyvin siivottuun kuntoon. Suomalaiset tytöt puettiin puhtaitaan sairaala ja niiden siivotus käytettiin pakolaisten vastustamiseksi, josta heitä evakuoitiin eri tavoin Venäjälle.

Sitten Jorpes joutui edellämainitun välikäsi Trachwin kanssa Buihin, pakolaissuolaan (n. 100 viirtoa Vologdasta lään, pohjoisen rannan varrella) luottamaan kolonien hygienisiä oloja. Sairaskuoron ei viedä mitään jätettä, vaan kaikki sairas lähetettiin Buihin kaupungin sairaalaan.

Jorpes asui varakeilla, jonne suomalaiset oli siirretty. Taudit levisivät. Siellä oli musta-avokkoa, punatauti, lavantautia ja tulenokkoa. Musta-avokotipunkkia ei ollut.

varsin runsaasti, kun kaikki rokotettiin. Jon-
kossa oli joitakin "rokotuksen periaatteella-
ria vastustajia" ja he kaikki sairastuivat
(rokottamattomat). Mustarokkosai-
kuna oli jo varsin ollu eräs varakki.
Tas oli joku Komissaari lääkälääntönnä.
Ammat antanut murea riiken Tarvittu-
nen kaa (Keskusvaltion sotavankkeja
varten käsitetty) kassakin ovi, jotka ol-
lyasti kiinni naulattu, ja määrännyt mu-
nalsiset tytöt puhdistamaan kassakin. He
tapantuikin, mutta tytöt pelastuivat tar-
vittavalla vastatoimenpiteillä. Mustarokko-
tapantia suomal. kirkkosesta oli kaikkiaan
4 tai 5, mutta rokotuksen jälkeen tulin
leviämisen pyrähtyi. Sitten pääsi valtaan
pilkkuukume, johon 3 kuoli, mutta josta 2
selvisi. Jospes oli esinimäinen, joka riiken
sairastui, mutta selvisi kuitenkin hengissä,
vaikka heikkona.

Sairautensa jälkeen Jospes tuli Hykölle 1918
Mokkovan kanta Pietariin. Mokkova

oli siihen aikaan juuri pakolaisten kon-
gressi, mutta jospa ei ottanut siihen
osaa. Tullessaan vitten Pietariin jospa
arui sairaalassa Vasili-ostrovilla koko ajan.

Venäjäille tapaamistaan entistä tutta-
vinaan J. tapasi useimmin ahvenanmaa-
lainia vironilaisia Viking Sevelius'ia ja Ejlof
Mattsson'ia, jotka olivat molemmat saaneet
kyyrykkeitä priikaa. Mattsson menetti
arvun venäjän koulun nimisiin ja sai tytön.
Venäläisen vaimo tuotti lapsellaan venäläi-
sen sukunimen. Siitä nähtiin oikeutta, mutta
Mattsson selitti, että tuotos hän joutui pois.
Eron syntyperästäin Venäjälle jättäisi, ja tyttö
sai pitää itsensä suomen. Sittemmin Matts-
son sai toivonkin tyttärensä, ja molemmat ol-
vat aina hänen mukanaan matkoilla ollessaan.
Mattssonin ja venäl. vaimon välille tuli vitten
kausia, joka johti eroon. Hän (Mattsson)
oli sittemmin Moskovaan sotilaskatettiin.
Ja ja surusti sen kurosin.

Jo ennen Mattssonin oli sotilaskatettiin

mennyt Sevelius, joka oli hyvin itämainen
tyyppi ja jota Mattsson aina seurasi; Seve-
lius kuului sittemmin 1919 Karjalassa pu-
naitten puolella päällekköna-Torinossa
Karjalan retken aikana.

Pietarista Jorpes siirtyi Tukholmaan
salateitse Suomen kautta. Hänen lähtönsä
hi käsiteltävänä suomalaisessa keskuksessa
Tuusula ja Jorpes mainitsi Evian ja Sirolan
öänestäneen hänen hyväkseen, jotta hän pääsi
jatkamaan toimintaansa Tukholmassa, mutta
Rahja oli ollut kovasti vastaan. Evia ja Siro-
laa Jorpes kiitti hyvin hauraasti kien
kiksi.

Ruotoon Jorpes meni Suomen kautta. Vä-
puriin hän meni tapaamaan tohtori Rei-
niskaista suodaksensa häneltä apua ja neu-
voja matkaa varten. Silloisena kriittisessä
aikana oli Reiniskaista ollut hyvin varovai-
nen ja hän epäili Jorpesta joksikin talai-
nen agentiksi, ja J. oli aluksi hyvin
vaikea päästä lämpäin arsaan.

Tukholmaan tullessaan tapasi Jones Allan
Valleniusin, joka oli Kansainvälisten kunnan
asioita sodan aikana määrätty siellä hoita-
maan, vaikka siellä ei ollut tullut mitään.
Vallenius sittemmin karkotettiin Tukhol-
masta.

Jonesin ~~ollessaan Tukholmassa aluksi tyh-~~
~~jänä~~ otettiin kuva sormenjäljistä ja
häntä saunoi J. ~~Wessan~~ leikkiläistä ~~Heinrich~~
Wessan, että häntä pidettiin kovin tärkeänä
henkilönä ja että hänen sormenjälkensä olivat
Tukholman poliisin kirjossa. Vallenius riistyi
sitte Amerikkaan New Yorkiin sanomaleh-
timieheksi: siellä ryhtyivät pakolaisuo-
malaiset toimintaan. Yhdessä rikollisten
junaajien kanssa. Heillä oli siellä oma
talon^("huone") ja lehtensä. Jones tapasi Vallenius-
sen Amerikassa 1929 ollessaan siellä Rockefeller-
stipendillä Rockefeller-instituutissa
opiskellessaan.

Jones on Tukholmassa nykyään fyysiko-
opin keskeisen laboratorin (vastaa "adjunct")

arvo meillä) Caroliniksi Instituutissa
v. 1929 alkaen. Hän on tehnyt useita
keksintöjä, m.m. Kemiallisen preparatin
(organoterapeuttisen) Veritulpan Tulon
ehkäisemiseksi ja poistamiseksi aikaisella
asteella. Tukholmassa opintojaan under-
taan jatkamaan hän tuli lääket. Kandi-
daatiksi 1920, lisensiaatiksi 1925 ja tohtori-
iksi 1928 (väitöksiä lääketieteestä).
Hän valittiin sen alan noidakseen Tukhol-
massa vapautua ilmalla pidosta, joka var-
maan olisi jatkunut, jos hän olisi joutunut
myös itselleen vastaukseen.

Valleniusen kertoi jorjes olleen ^{Kennan} samalla
laivalla Kollontayn kanssa olleen matkalla
Tukholmaan ja suuresti ihastuneen häneen.
Vallenius ei kuitenkaan päässyt kärsiä
Tukholmaan. (Oli koi 1918 - 48.)

Tuom. oleista Rayinan ^{alku} työltä ja sitä edel-
tävällä ajalla kertoi jorjes, että meast

rikäläiset ja muusillekin asuras Työväen toi-
mihenkilöt, jotka eivät tavallisesti kuu-
teenkaan olleet varsinaisia "vapamiehiä",
kävivät yksityishenkilöinä puolueesta
riippumatta ja piltä-lupaa kysymättä
Pietarissa matkoilla Leninin luona hän-
tä puhuttelemassa ja hänen puheuttajan-
naan ja ryhtyivät piltten toimintaan. Oli
tätä mieltä, että sellaiset henkilöt ovat
vallankumouksen vartijana kypymättä eivätkä
vartinaiset puolueen johtamiset, jotka joutu-
vat valmiiden tosiasiain eteen. Turusta
oli m. m. Lundberg ainakin parikertaa Venä-
jällä ennen vallankumouksen puhkeamista
ja hänellä oli paljon yhteistä puhua Rakojen
Kouppaan. Mandolinerit Rakjat ja Rovio jorjasto-
vat Lundbergin matkat. Olyskymurto, joka
muuten ikkuniä oli heikkoa astetta, saati
mahdollisesti Käyda' nille matkoille.

Lundbergillä oli muutamia siihen aikaan pol-
jon virkustusvaltaa, koska hän oli rehti ja
hyvä ihminen, kuten J. Hanon. Lundberg oli

Luoma!

"Arbetet" - lehtien päätoimittajana Turussa
illoin ja muutama kunnallissa toimii -
nassa. (Fritjoff Sundqvist, joka oli Sundber-
gin apulainen - nyt Heenigren - tietää
Sundbergin matkoista). Lemmin ryhmä
käytti hyväkseen sellaisia vastaantuloja
ja toimintakokouksia sekä työväen piirissä
vaikutusvaltaisia henkilöitä, jotka eivät
olleet ^{ennen} ~~jo~~ os. os. puolueen varsinaisia johto-
miehiä. Jorpes seurasi "Arbetet" - lehteä ja
kirjoiteli siuna. Hän tiesi Sundbergin y. m. mat-
koista. Jorpes arveli, että Lemmin ryhmä
erikoisesti olisi valinnut toimintansa tue-
maan sellaisia miehiä, vaikutusvaltaisia, alttiita,
työväen keskuudessa vaikutusvaltaisia hen-
kilöitä, jotka eivät olleet varsinaisia puolue-
miehiä, ja joiden kanta ei siis ollut kiinteä.
Sundbergin matkat olivat selvästi Venäjälle
järjestettyjä. Salaisia matkoja varten esnat-
kustus Venäjälle ollut siihen aikaan vapaa.
Toukokuun matkustajat toimivat Riihtymä-
munkaan. (Munkkiniemi ja Riihtymä).

teet oli matkustajilla? Edellytyksiä k. kukaan
matkojen tekemä? Tutkittava. - Yl.).

Arbetarförbundet Arkiv i Stockholm
tupusim. maaliskuuta 1941 enää muon
mukaan, jonka nimi oli Elias Bohman
ja joka kertoi olleensa yhdysvalloissa, New
Yorkissa 1924-37.

Hän kertoi suomalaisia perheisiä tulleen
siinä on testä ja yhtyneen edellä viitatuista
suomalaisten sosialistien järjestöihin.

Oli 3 suomalaista järjestöä: 1) socialistinen -
kruuttinen, 2) Finnish Workers Progr. Comity
(Kommunistinen) ja 3) J.W.W. (suomal. vast.
syndikaalit).

Tokoi toimi Fikburgissa, Mass. "Raivaa-
jan Comiteen" kautta.

New York	5 Avenue	126 str.	J.W.W. hale
Finnish	15 West.	126 "	(Komm.)
Workers	5 Str.	127 "	(Socialistinen)
Hale			

Kokoukseen wat aivan vastakkain Tanssi-
n. m. krouvitoinen. Kommunistiset järjestö
on vankkain, aivan kuin tällä on joss "kaali"

oma talo 4 hen. ligandi. Kommunisteilla
on oma pastorikin.

Siis ryhmät pitivät toisiansa voston mie-
lenvoittajia. Kerra si Kertola matkust
sellaisen mielenvoittajan. Kommunistit nim.
Oivat tulleet mielenvoittajalle Mr. Demien
talon edustalle. Siis puhuja piti palokustetta
paradissa. Kerra Mr. Demien talon siis hen-
kilo heurman ottaa siis kovaäänisellä
vansketta gramofonin ja alkoi siis si-
tella, siis etä puhujan si siis kukaan
kukaan. Siis siis siis siis ja siis
ja puhuja piti kova siis siis, mutta siis
ei kukaan.

Siis Kertola G. B. siis Teomuksen Allen
Walleninksen, joka oli Amerikassa 1925-26-27
ja meni siis 1928 (?) Venäjälle. Amerikassa
olemaan hän oli 1925-27 "Ny Tid" nimisen
lehden toimittaja Chicagossa. Arb. Arkivissa
on kai lentolehtiä ja main. lehdet.

"Raisaja"; Mr. Dem. "Ylempiin", Kommunistien.
"Industrialisti", Syndikaatin lehti J. W. W.

Yksinkertainen järjestö oli oma tehtävänsä.
Väitelmät olivat suositteita. Kommunistit olivat
aktiivisempia ja heillä oli enemmän
yhteistoimintaa kuin muilla.

"Ny Tid", ruotsalainen lehti, perustettiin 1936.
Scandinaviska Arbetsföderationen julkaisi.
Keweenaw edellämainitut lehdet ovat joka-
päiväisiä. Suomalaisella J.W.W. järjestö-
llä on oma koulu: Work Peoples College,
Duluthissa, Minn.

Oskari Toivola: c/o "Raivaaja",
Fitchburg, Mass, U.S.A.